

5-oji Pasaulio žemaičių dailės paroda

JOLANTA SKURDAUSKIENĖ,
ZITA PAULAUSKAITĖ

2007 m. rugpjūčio 4 – gruodžio 31 dienomis Plungėje, Plateliuose, Telšiuose ir Kelmėje vyksta 5-osios pasaulio žemaičių dailės parodos renginiai.

Pasaulio žemaičių dailės parodose tradiciškai dalyvauja ir savo darbus pristato įvairiose pasaulio šalyse gyvenantys žemaičiai ar nepertraukiamą ryšį su šiuo kraštu jaučiantys dailininkai. Svarbiausias parodos tikslas – kuo plačiau ir išsamiau pristatyti tiek Lietuvoje, tiek užsienyje gyvenančių žemaičių dailininkų kūrybą, kaupti ir propaguoti jų darbus, skatinti svetur gyvenančius dailininkus savo kū-

ryba sugrįžti į gimtąjį kraštą, parodyti unikalią šio Lietuvos regiono kultūrą bei meną.

1989 m. iškilų lietuvių dailininkų Klaipėdoje pradėtas organizuoti renginys rengiamas kas ketveri metai. Nuo 1994-ųjų jo „tikraisiais namais“ tapo Plungės kunigaikščių Oginskių dvare įsikūręs Žemaičių dailės muziejus. Gražiausiose Žemaitijos vietose – senuose, bet atgimstančiuose dvaruose, Žemaitijos nacionaliniame parke bei pačioje Žemaitijos sostinėje Telšiuose – surengtose parodose lankytojai 2007 m. gali pamatyti, ką šiandien kuria po įvairias šalis pasklidę žemaičiai dailininkai profesionalai, fotomenininkai, tautodailininkai bei jaunoji karta – dailę studijuojantys žemaičių vaikai ir kiti Žemaitijos etnografinio regiono dailės mokyklose besimokantys talentingi studentai. Čia taip pat galima sužinoti ir pamatyti, kokios šio krašto dailininkų parodos buvo rengiamos prieškaryje, kaip formavosi pasaulio žemaičių dailės parodų idėja.

Pagrindinis pasaulio žemaičių dailės parodų rengėjas – nuo 1994 m. Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose veikiantis Žemaičių dailės muziejus. 2007 m. prie parodos rengimo prisidėjo ir Žemaitijos nacionalinio parko direkcija, Vilniaus dailės akademija, Kelmės krašto muziejus, Lietuvos tautodailininkų sąjungos Telšių skyrius. Rengiantis parodai, aktyviai talkino Lietuvos dailininkų, tautodailininkų, fotomenininkų sąjungos, klubas „Oginskių dvaro bičiuliai“, Žemaičių muziejus „Alka“.

RUGPJŪČIO 4 DIENA

Plungėje, Žemaičių dailės muziejuje, atidaryta svarbiausia parodos ekspozicija. Kuriant ją, atsakingai dirbo meno tarybos nariai – Aloyzas Stasiulevičius, Algimanta Dargienė, Zinaida Dargienė, Petras Gintalas, Dalia Matulaitė, Vija Tarabildienė, Alvydas Mikuta.

Didžiąją Plungėje eksponuojamos parodos dalį sudaro šiuolaiki-

Vlodo Gaudiešiaus nuotraukose (kairėje) – akimirkos iš 5-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos atidarymo Plungėje. Apačioje – 5-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos juostelę perkerpa Vilniuje gyvenantis dailininkas Aloyzas Stasiulevičius

Vlodo Gaudiešiaus nuotraukoje – 5-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos atidarymo Plungėje, Žemaičių dailės muziejuje, dalyviai ir organizatoriai

nė pastarųjų metų žemaičių dailininkų kūryba. Šiai parodai savo darbus pristatė 150 menininkų, gyvenančių ne tik įvairiuose Lietuvos etnografiniuose regionuose, bet ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, Australijoje, Prancūzijoje. Nemažai parodoje dalyvaujančių autorių – plačiai žinomi lietuvių menininkai, kurių dalis jau ne pirmą kartą dalyvauja rengiamose Pasaulio žemaičių dailės parodose. 2007 m. surengta paroda sulaukė ir nemažo jaunųjų dailininkų, daugiausia dirbančių grafikos, metalo plastikos, tapybos srityse, dėmesio.

Atskirą ekspozicijos dalį sudaro Paryžiuje gyvenančio ir po daugelio metų į tėvynę savo darbais sugrįžtančio skulptoriaus Adomo Stanislovo Raudžio-Samogits skulptūros bei darbų eskizai.

Plungės kunigaikščio Mykolo Oginskio rūmuose taip pat eksponuota nemažai ir 1938, 1939 ir 1943 m. Telšiuose rengtose žemaičių dailės parodose rodytų kūrinių. Šioje ekspozicijos dalyje lankytojai gali išsamiai susipažinti su Žemaitijoje rengtomis dailininkų kūrybos parodomis. Jos buvo pradėtos organizuoti dar tarpukaryje ir sutraukdavo ne tik gambiausius Žemaitijos, bet ir kitų Lietuvos etnografinių regionų dailininkus. Jose savo kūrybą yra eksponavę: Paulius Augius-Augustinavičius, Juozas Bagdonas, Gerardas Bagdonavičius, Bronė Bakutytė, Adomas Galdikas, Antanas Gudaitis, Česlovas Kontrimas, Telesforas Kulakauskas, Jonas Kuzminskis, Emilija Idzelevičiūtė, Bronius Pundzius, Vaclovas Ratas-Rataiskis, Simas Sidabras, Jonas Steponavičius, Kiprijonas Šaulys, Liuda Vaineikytė, Telesforas Valius, Juzefas Perkovskis, Liudas Truikys ir daugelis kitų talentingų menininkų. Jubiliejinėje parodoje visuomenei pristatyta ir jau amžinybėn išėjusių iš Žemaitijos kilusių žymių lietuvių dailininkų kūryba. Keletas iš jų (Rimantas Daugintis, Algimantas Švažas, Vytautas Valius) Lietuvos Sąjūdžio metais buvo su tais, kurie ėmėsi organizuoti Pasaulio žemaičių dailės parodas, rūpintis, kad Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose būtų įkurtas tada pirmasis Lietuvoje regiono dailės muziejus. 5-oji Pasaulio žemaičių dailės paroda Plungėje veiks iki 2007 m. gruodžio 31 d.

RUGPJŪČIO 5 DIENA

Baubliuose (Kretingos r.), Baublių pagrindinės mokyklos kiemyje, atidengtas paminklas Rimantui Dauginčiui (1944–1990), iškiliam žemaičių skulptoriui, vienam iš Pasaulio žemaičių dailės parodų rengimo iniciatorių. Skulptūros autorius – Vilniaus dailės akademijos Skulptūros katedros absolventas Juozas Paulauskas. Įspūdinga skulptūra – jaunojo dailininko baigiamasis bakalauro darbas (vadovė – prof. Dalia Matulaitė).

Tą pačią dieną Plateliuose (Plungės r.), prieš keletą metų atstatytame buvusiame grafų Šuazelių dvaro svirne, atidaryta Žemaičių fotomenininkų darbų paroda. Ji lankytojams duris atvėrė rugsėjo 25 d.

1970 m. pirmąsias kolektyvines žemaičių fotomenininkų kūrybos parodas pradėjo rengti Bernardo Aleksandravičiaus įkurtas fotoklubas „Žemaitija“. Iki 1989 m. šio klubo iniciatyva parodos sulaukdavo didelio Lietuvos ir užsienio šalių gyventojų susidomėjimo. Vėliau jos buvo primirštos. 1999 m. dailėtyrininkui Viktorui Liutkui pasiūlius, fotomenininkų darbai įsiliejo į Pasaulio žemaičių dailės parodą, taip suteikdami jai naują turinį, o žiūrovams – daug malonių akimirų ir informacijos.

Šiomet Plateliuose surengtoje fotomeno parodoje eksponuojami 107 darbai, kuriuos pristatė 50 žemaičių fotomenininkų. Parodai juos atrinko meno taryba, kurią sudarė Lietuvos fotomenininkų sąjungos nariai Aleksandras Macijauskas, Danguolė Ruškienė, Gytis Skudžinskas, Remigijus Treigys, Skirmantas Valiulis ir Stanislovas Žvirgždas.

RUGPJŪČIO 11 DIENA

Telšiuose, Vilniaus dailės akademijos Telšių dailės fakultete, atidaryta šioje aukštojoje dailės mokykloje studijuojančio jaunimo kūrybos darbų paroda. 5-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos kon-

(Nukelta į 4 p.)

(Atkelta iš 3 p.)

tekste Telšių dailės fakultetas prisistatė kaip dailės, dizaino edukacijos erdvė Žemaitijoje. Parodoje eksponuojami juvelyriniai dirbiniai, erdviniai objektai, mažoji skulptūrinė plastika, kostiumai, gaminių ir baldų dizaino projektai, pasakojama apie ženklesnius fakulteto ir jo auklėtinių pasiekimus, rodomi geriausi studentų darbai, saviti, netradiciniai, konceptualūs, liudijantys apie studentų siekį ir galimybes jau dabar teisėtai vadinti save menininkais. Ekspozicija informuoja apie Telšių dailės fakulteto studentų kūrybines galimybes, reprezentuoja studijas, idėjas bei kūrybą.

Paroda veiks iki 2007 m. spalio 15 d.

RUGPJŪČIO 12 DIENA

Kelmės krašto muziejuje – buvusiuose Gruževskių dvaro rūmuose – pirmą kartą pasaulio žemaičių dailės parodų organizavimo istorijoje pristatyta žemaičių tautodailė.

Šiuolaikinis liaudies menas – sudėtingas reiškinys, užimantis svarbią vietą mūsų kultūroje. Jam visada buvo svarbi liaudies meno tradicija. Šiandien, kad ir labai svarbu saugoti, puoselėti liaudies meno pagrindus, būtina kurti ir naujas, savitas liaudies meno tradicijas.

Parodoje eksponuojama daugiau kaip 120-ies tautodailininkų darbai, pristatantys tradicinę medžio drožybą, tapybą, tekstilę, audimą, karpinius, keramiką, kalvystę, akmens apdirbimą, pynimą iš vytelių, šiaudelių bei šošies. Parodoje lankytojai taip pat gali pamatyti juvelyrikos, netradicinės tekstilės kūrinių, darbų, sukurtų iš gamtinių medžiagų.

Kelmės krašto muziejuje paroda veiks iki 2007 m. spalio 31 d.

5-OSIOS PASAULIO ŽEMAIČIŲ PARODOS LAUREATŲ PAGERBIMAS

2007 m. rugsėjo 8 d. Plungėje, Žemaičių dailės muziejuje, pagerbti 5-osios Pasaulio žemaičių dailės parodos laureatai.

Parodos Garbės ženklais apdovanota skulptorė Dalia Matulaitė, tapytojai Vytautas Ignas ir Valerijonas Galdikas. Garbės ženklo steigėjas ir mecenatas – klubas „Oginskio dvaro bičiuliai“ (prezidentė Danutė Baltutienė). Specialieji prizai įteikti tapytojui Aloyzui Smilingui, juvelyrei Beatai Zdramytei, skulptoriams Juozui Paulauskui ir Adomui Stanislovui Raudžiui-Samogits. Tą pačią dieną buvo apdovanoti ir parodos lankytojams labiausiai patikę menininkai, kuriuos jie patys ir išrinko.

Solidi fotografų komisija (Stanislovas Žvirgždas Aleksandras, Macijauskas, Danguolė Ruškienė, Gytis Skudžinskas, Remigijus Treigys, Skirmantas Valiulis) išrinko geriausią žemaičių fotografą. Juo pripažintas Jonas Strazdauskas, kuriam paskirtas parodos laureato medalis. Padėkos raštais ir skulptūromis (aut. A.Vaškys) apdovanoti: Paulius Gvildys iš Kretingos, Romualdas Rakauskas iš Kauno ir Edis Jurčys, dabar gyvenantis JAV.

Geriausiu tautodailininku pripažintas kalvis Vytautas Jarutis (Alytus). Jam apdovanojimas įteiktas už kalvystės ir kryždirbystės tradicijų tęstinumą.

Reiginio metu koncertavo Tarptautinio Mykolo Oginskio festivalio simfoninis orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas – Klaipėdos kultūros magistras, prof. S. Domarkas). Koncerte dalyvavo La Scala operos teatro solistė Serenell Fraschini (sopranas, Italija) ir kompozitorius, džiazo virtuozas Christian Fratimma (smuikas, Italija).

PARODOS SPALVOS, LINIJOS, FORMOS

GODA GIEDRAITYTĖ

INTRO

Kas apibrėžia dailininko priklausomybę? Ar apskritai kūryba gali būti lokalizuojama tam tikrame geografiniame areale? Kiek pačiam menininkui svarbu save identifikuoti su tam tikru etnosu, žeme? Galiausiai, kuo žemaičių dailės paroda gali skirtis nuo kito Lietuvos regiono menininkų ekspozicijos?

Besizvalgant į 5-osios Pasaulio žemaičių dailės kūrėjų darbus, panašūs klausimai nejučia užklumpa ir įkyriai nusėda galvoje, nerimastingai tikėdamiesi būti atsakyti. Prisipažinsiu, vienintelio teisingo atsakymo taip ir neturiu. Neabejotina, kad žemė ir istorinis-kultūrinis arealas – vieni svarbiausių faktorių, apibrėžiančių tapatinimąsi su regionu, tačiau kiek aktyviai ši identifikacija įtakoja kūrybinį menininko potencialą? Ar šiandien buvimas Žemaitijos dailininku dar gali būti pagrindžiamas savita, išskirtine menine kalba? Ar tai daugiau siekis išsaugoti sąlytį su protėvių šaknimis ir atmintim?

Pastarąją remarką neabejotinai liudija itin gausi parodoje dalyvaujančių autorių plejada, leidžianti su(si)daryti visą Žemaitijos kūrėjų situacijos vaizdą šiandien. Pabrėžtina, jog, be šiandien kuriančių menininkų, parodoje pristatoma unikali pirmųjų, prieškarėje rengtų žemaičių parodų pagrindu parengta ekspozicija bei XX a. II p. kūrusių ir amžinybėn iškeliavusių žymiausių žemaičių dailininkų darbai.

Svarbu, jog 5-oji Pasaulio žemaičių dailės paroda skleidžiasi geografiškai, t. y. atskiros ekspozicijos 2007 m. telkiasi skirtinguose Žemaitijos miestuose ir miesteliuose (Plungėje, Platelioose, Telšiuose, Kelmėje). Tai ne tik suponuoja regioninės kultūros gyvastį, bet ir sudaro galimybę kuo platesniam žiūrovų ratui susipažinti su ekspozicija.

PARODA

Pagrindinė profesionaliosios vaizduojamosios ir taikomosios dailės ekspozicija pristatyta Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose. Paroda įdomi keliais aspektais. Visų pirma – žanrų požiūriu, kadangi pristatoma tapybos, grafikos, tekstilės, fotografijos, mažosios plastikos sąranga. Antra – chronologine perspektyva, t. y. jau minėta istorinė ekspozicijos dalimi bei pačių šiandienos autorių amžiaus skale, kur greta studentijos savo kūrinius eksponuoja jau pripažinti dailės grandai. Trečia – stilistiškai, t. y. kiekvienas menininkas (parodoje dalyvauja daugiau nei 150 kūrėjų) demonstruoja įvairialypę autorinę stilistiką, meninę techniką, plastines raiškos formas, priklausomybę skirtingoms mokykloms ir jų charakteristikoms.

Ne visi darbai, nors ir priskirti profesionalų pogrupiui, gali būti vienodai vertinami. Itin lengva atskirti iš dailės duoną valgančių rankos profesionalumą ar tik retkarčiais kūrybos niuansais besi-

mėgaujantčius kūrėjus. Šiame kontekste svarbus ir pagirtinas komisijos darbas; atsakingai atlikta kūrinių atranka, leido suformuoti stiprią ir solidžią ekspozicijos ašį, atskleidžiančią Žemaitijos regionui save priskiriančių dailininkų kūrybos įvairovę įvairiais aspektais.

SPALVA

Vienas gausiausių parodoje – tapybos sektorius, laviruojantis nuo lengvų akvarelių iki potėpiams prisodrintų drobių bei demonstruojantis visas šiuolaikinės lietuvių tapybos tendencijas: tradicinę emocionalią liniją, ekspresyvią deformaciją, siurrealistinį pasaulio traktavimą ar impresionistiškai nuoširdų jo apdainavimą lyriškomis intonacijomis.

Ypač ryški parodoje „lietuviškoji“ A. Gudaičio ir jo pasekėjų tradicija, menanti ekspresionizmo gaivastį bei akcentuojanti spalvos ir potėpio sodrumą (pvz.: A. Garjono, S. Kruopio, M. Eitmonaitės, F. Linciuotės-Vaitiekūnienės, A. Stasiulevičiaus, L. Černiausko, D. Valatkos kūriniai), ir realistinė (neretai gal net akademistinė) tapybos maniera. Pastaroji ypatingai raiškiai skleidžiasi V. Galdiko, P. Gerliko, P. Grušio, A. Ilginio, V. Kašinsko, L. Pociaus, V. Sušilovo, K. Žuolio ir kai kurių kitų dailininkų darbuose.

Greta alsuojama modernistinėmis Vakarų tapybos tendencijomis, eksperimentuojama tiek formos, tiek turinio segmentais. Tai ir dekoratyvios A. Miežio kompozicijos, ir „Lauko tapybos“ meistrų stilistiką naudojančių R. Chvoinkovienės, M. Stirbytės-Valaikienės, R. Kučinskaitės, V. Tamošiūno, L. Mišeikienės abstrakcijos, ir stilizuotos V. Ostašenkovo plokštumos, ir V. Simučio drobės *a la Chagal*, įvairialypės D. Andriulionio ar V. Tamoliūno metamorfozės, ir „barokinis“ A. V. Burbos kompozicijų charakteris, ir kiek futuristiška V. Mikučio urbanistika, impresionistinės L. J. Jankaus ar pointilistinės J. Vosylius drobės, R. Zdanavičiaus grafiti ar simbolistiniai S. Želnytės mirakliai.

Pažymėtinas ir gausus akvarelistų būrys: Č. Banys, G. Bulotaitė, K. Katkus, E. Šturkaitė, V. Tarabildienė, V. Udra.

LINIJA

Kaip ir tapyboje, grafikoje techniniu požiūriu nenutolstama nuo tradicinės raiškos: dominuoja ofortas, lino raižinys, sangvina, grafitas, tušas, eksperimentuojama mišria, autorine technika. Realistinis ir abstrahuotas vaizdavimo būdas derinamas su poetizuotu, iliustratyviu turiniu. Kameriniai, lyriški darbai veikia apeliuoja į jaukus ir saugaus vidinio pasaulio paieškas nei į formos polemiką. Tai – vidujiniai kūriniai, kupini šilumos, romantiškos pajautos, nuoširdaus atsivėrimo.

Žiedadulkes pieštuku nedrąsiai skabo B. Andriekutė, minimalistine estetika, vidinių įžvalgų gelme intriguoja S. Ožinskaitė, V. Klemenytė. Originaliais kaligrafijos sprendimais žavi Z. Inčirauskienė, siužeto multipliu – A. Krajinskas. Tradicinę linoraižinio techniką eksploatuoja V. Galdikas, V. Ignas, V. Jucys (pagardindamas ironiška tematika).

Sąlygiškai originalesnio braižo, efektingesnės formos siekia V. Barakauskas, kurio „Atsitiktinumų“ serija – tai harmoninga tuštumos ir detalės dermė. A. Žalpio eksperimentai – kėdės ir jos eskizai – ataidi konceptualistų ieškojimais. Spalvos intarsija ženklina G. Borkertaitės „Vasaros“ paklodę, tematinis netikėtumas, tarpdiscipliniškumas – J. Petrulytės triptiką „Drugys“, medžiaginės metamorfozės – J. Pociūtės piešinius ant stiklo.

(Nukelta į 25 p.)

Vlodo Gaudiešiaus nuotraukose – parodos fragmentai, pirmieji jos lankytojai